

Pangronds

Autor(en): **Biert, Cla**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **62 (1948)**

PDF erstellt am: **30.06.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-216931>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Pangronds*

da Cla Biert

Id es fingià ün toc aint pel december. Hoz es gnüda la prüma naiv gronda. Il tschêl es grisch e la pizza as plaja aint illa tschiera chi tacha aint ils valancs e tendscha sco cun griffilas nan sur il muot per traguonder las tschimas albas dals larschs e dals petschs chi nu das-chan as mouver suot il pais da lur chapütschas. Las chasas quinan, stan in gramüsch cun lur müraglias fraidas e gruoglias, e las fanestras sun nairas. Sü pels chants d'cuort e nan da las tarschendas as vezza passivas da stalla. Giò per via vers il bügl vegn' na plü nettas: ils paur han bavrà.

Sü da la via maistra esa passivas da glieud, bleras pitschninas, tuottas da l'istessa vart. Il sain da scoula dà ils ultims pêr clocs: tin-ten, tin-ten, ten — ten — fini!

Grisch dapertuot, grisch e fraid. La piazza da scoula es gnüda mütta e deserta.

I sun quaint.

Minchatant as doda la vusch dal magister.

Ils scolars nu dischan nüglia mettain. Mo schi schi chi dischan! qua o là perfin alch dad ot al magister.

Apunta, las fanestras sun serradas.

I discuorran plü bler adascus, hoz, las mattas; curius, bod adün l'istess:

«Chi?»

«Jachen!»

«E tü?»

«Not!»

Tanteraint esa alch chi sfuschina, e lura cumainzan ellas darcheu danöv:

«Chi?»

* Üsanza a Scuol; pangrond = pan cun paira. (Red.)

«Men!»

«E tü?»

«Curdin!»

Cur cha'l magister as volva vers la classa nu's doda dafatta nüglia; tuottas scriván, üna tegna il man suot il banc aint.

Subit ch'el piglia la craida schi ingünas nu scriván e'l man vain suot oura:

«Darcheu Jachen!»

La rollina d'palperi cun sü dad üna vart ils noms dals mats, scrits bainin ün suot tschel, as volv' aint darcheu e passa suot il banc via, ingio ch'ün man t'illa tschüffa.

Mazzina tegna, Nesa serra ils ögls, tira planin cun ün suspür: rrrrt!

«Halt», disch tschella be da bassin, «lascha verer!»

«Cla! darcheu Cla!»

«A quel nu vögliá! a Cla per marus? gnanca per üna paja bricha, guarda be co ch'el chamina! e che gniffa da schlops! na na, sco a quel, eu per intant, il pangrond nu dun! Lascha trar amo n'a jada!»

Mo la rollina es fingiá passad' inavant; Aitina das-cha metter davent la penna per trar: rrrrt!

«Chasper!» scutta Mengia vers tschellas,

«Aita ha trat a Chasper!»

Tuottas rian suotoura, Catina chatsch'ouraperfin il piz da la leua:

«VeZZaivat, veZZaivat qua! schi nun es vaira ch'ella less a Chasper per marus, eu n'ha adüna dit!»

Aitina es gnüda tuot cotschna ed ha tut subit la penna, eir scha'l magister nun ha guardà inavo. Uossa scriv' la a tuot pudair intant cha tschellas scuttan e rian. Ella nu less cha eir otras dëssan il pangrond a Chasper, e tschel di, a la posa, ha'la gnü üna zuffa cun Mazzina pervia da quai.

Mazzina vaiva dit:

«Ööö, nu larast maridar! e sch'el survain il pangrond eir da mai, at saraja bain l'istess; eu stun dasper el cun far la marena e tü la saira sülla schlittra!»

«Na», vaiva respus Aitina, «eir cun far la marena! e tü dà il pangrond ad ün oter!»

Sün quai Mazzina:

«La regla es cha minchüna po dar il pangrond a chi ch'ella vould, ed eu dun a Chasper, rolla da marus sü o jò!»

Intant aint in scoula la rolletta schmütscha inavant, da banc a banc, da man in man.

Ils mats sun stats bravets quel di ed han tschüf ün lod special dal magister. Da marusas e pangrond discuorran els be d'innrar, e schapür, schi be tanter pêr, il plü da tuot trais plets, sco schi nu t'ils interessess da chi chi survgniran il pangrond. I tavellan da la naiv e dals skis, da las bes-chas sulvadias aint il album da Claudio e da la nouva chaista per experimaints cha'l magister ha fat gnir. Mo plü chi va vers il 26 december e plü chi t'ils sfurmia tantüna ün zich da chi cha ün e tschel survgnirà il pangrond. Minchün fa seis calculs a la mütta.

Peder less il pangrond dad Aitina. El sa bain avuonda cha ella ha plü simpatia per Chasper, e perquai prova'l cun da las tuottas da t'il metter inavo avant ella. A mincha posa vould el far la luotta cun Chasper per cha las mattas vezzan ch'el es plü ferm. Tschel di ha'l fat bravüras cun trar buorras; intant cha Chasper d'eira rivà be sü pro la pensla dal tet, schi el ha trat üna buorra sur la chasa da scoula via e sguerschà lura vers las mattas, scha Aitina vess viss o bricha. Hoz antmezdi ha'l perfin tut spraisa per ün da tschinchavla classa chi vaiva tschüf ün battüm da Men, quai ch'el mai nu soula far uschigliö, el da la scoula reala. Aint in scoula tegna'l sü il man e da respostas da star be stut, la poesia ha'l dit sü sco'na roud' inferrada, frankischem. El scriva eir bletta e'l magister ha dit:

«Brav, meis Peder, tü hast fat progress; be uschè inavant!»

A Chasper va quai planet ün pa sü pel nas; el ha bainschi pudü scuttar ün quint ad Aita, avant ün temp, mo quai es tant pac. Peder ha das-chü portar la tas-cha da scoula dad ella, da Büglgrond fin sün piazza! Ed ella ha perfin ris ün pain cun dir grazcha. Chasper vaiva vis bain avuonda. Tuotta davomezdi ed amo il di davo ha'l gnü per traguonder quel displaschair.

El pensaiva quant bè cha quai füss sch'ella perdess alch, per cumbinaziun, ed el pudess cleger sü, che furtünà chi's füss a pudair star aint il banc davo ella e laschar passar sias tarschoulas suravi ils mans, planin planin, e t'illas schmachar! far imprastar la gomma e star sü ün pain per savurar quell' odor frais-cha dal scussal.

Oh, el scuttest tuot ils quints e pudess metter lura il cheu dasper sia fatscha, bod per tocker, el pigliess in salv il palperi da plüch dad ella, pudess regalar a la mütta cartinas ed utschels da palperi, forse perfin coccas! —

Mo tuot quai sun be sömmis, e sch'ella dà il pangrond a Peder, schi eir ils sömmis sun per nügliä.

Il fö schloppina cavia aint il chantun s-chür da la stüva; el guarda our da fanestra co chi naiva oura sülla giassa, schi's pudess esser ün flöch da naiv! Ninar plan planin giò da tschêl cur ch'ella vain nan da Plaz, far duos stortinas e's plachar sün seis man, oh, el spettess sü casü lönch lönch, fess finta da's giovantar intuorn las penslas, ed intant ch'ella nu s'imparsögna d'inguotta gniss el onduland sur il tet nan, e cur ch'ella guarda sü, schi el gniss giò, sco sainza lair, davant ils ögls, be lammin, sülla bocca, be üna jada, languir ed alguar. —

Intant ils bilocs ballan dadour fanestra sü e giò, vi e nan, tachan va da la lastra e sglischan giò sül balcun, il banc davant porta vain alb, la pruna d'zuondra naira e pitschna, crescha e crescha e vain alba e sfuondra e nun es plü. Üna siluetta passa dasperavia, vain gronda e s-chüra e lura darcheu grischa per ir a nügliä, tragusa dal trabagl. Il bat da l'ura d'clucher es suord.

Las tschinch.

Ura dad ir a parderscher fain!

Ed el sta sü, passa our da stüva e va our' in tablà.

Il di davo, a la posa, tuot ils puobs as radunan intuorn Men chi ha pront las cedlas. I han cunvgnü da mangiar pro el ils pangronds e sia mamma ha fat oura il quint: deschset scolars in tuot, nouv mattas, quai fa nouv pangronds, ot mats, da quels dan tschinch il lat e trais cacau e zücher.

Las cedlas sun aint illa chapütscha. Minchün tira üna. Claudio bratta sia cun Armon, perche el ha be üna vacha e dà plü jent il cacau, invezza cha Armon ha ses ed ha dit cha seis bap detta in cas eir tschinch liters invezza da be trais.

«Ma mamma ha dit cha intuorn las tschinch stess' la avoir la roba», disch Men.

I dan dal cheu da schi.

Jachen metta uossa ils mans aint in glioffa e's posta davant tschels cullas chommas sbrajazzadas:

«Mo ant las quatter e mezza nu giaina pels pangronds!» disch el cun ün lefun dadoura giò chi marca il pais da seis plets.

«Ant las quatter e mezza nu giaina!» quai es tant co dir: Nus nun eschan inamia be sco quels traccagnottelets da la prüma classa chi van fingià a l'üna cul sach pro las mattas e ston esser a chasa a las ses, nus nu vain temma dal s-chür sco quels povers grafflans, nus, a las ses cumainza pür inandret! quels da la nouvavla classa, quai es ün oter pèr mangias! perfin il magister ha dit cha nus possan star fin las desch e mezza, intant cha quels da la scoula d'immez han permiss be fin las nouv, e giò da la stradella lunga pudaina ir culla schlittra! quai nun es be pac, quai cha quels povers schanis fan es be chaschöl cunter nus, nus gronds da la nouvavla classa!

Uossa mettan eir tschels ils mans aint in glioffa e tiran inavo ils chanduns e las spadlas. Jachen fa üna tscheruna d'importanza, dà üna squassada cul cheu cha la marüschla chi'd es giò sur ün ögl aint fa be üna pierla our' e sü per tuornar davo üna pezza ostinadamaing darcheu ingio ch'ella d'eira. Peder dà man la tschinta intuorn ils flancs — mats gronds portan tschinta — metta a lö la chamischa chi gniva ün pa dadoura giò, tira sü las chatschas e cludischa üna foura plü stret.

«Sch'eu nu tschüf pangronds, schi quella saira piglia il bob per gnir giò da la stradella, e chi chi nun ha femnas po gnir cun mai!»

Sün quai dà'l üna ramanada la barsoc, t'illa schlavazza sur üna spadla giò sainza far aint il crötsch (quai es per ruos-chets da set ons, far aint il crötsch!) as volva e va vers chasa cun passuns chi vessan gnü da muossar quant ch'el s'instrafotta da femnas e pangronds.

Chasper t'il guarda davo e nu's fida dal tuot.

I vain s-chür e la gruppa as disfà planet, discurrind amo da quai e da tschai, chi va da qua, chi da là.

—

Ils 26 december es ün di da pumpa. Ant Nadal haja naivü e daspö duos dis ha ruot aint il fraid. Giò dals cuolmers spuolvra la naiv e bütta flommas chi briclan e tschiorban cur chi dà l'aint il sulai. Ils mügliers rabüffan e süllas fanestras dschetas a fier as vezza las fluors da glatsch.

Dapertuot esa via da schlittra. Ils uffants sun sco our da las chadainas e schlisoulan fingià bunurezzas giò da las giassas. Id es

ün bragizi da gnir stuorn, e'ls creschüts hân be da far avuonda ad ir our via mincha momaint, perche gnir vegn' na da casü jò cun üna dischanza da's tmair! Al momaint cha duonnanda Clota gniva suot avant, sü pro la storta. Ell' es ida barbotond amo üna têt pezza da per ella, alch da kindels maltrats, da generaziun impertinenta, dad uorden miserabel e perfin da magisters e cussagl da scoula. —

Vers mezdi vaina lura ün pa plü quiet. Las mattas pitschnas sun idas a parderscher il pangrond. Adüna darcheu vaina aint in stüva a verer sch'el es amo sün plan d's-chaffa, e lura cuorr' na oura sü'l chant d'porta e tschütan amunt ed aval:

«Cura gnarana?»

Quellas da la scoula d'immez nu's vezza uschè facil. Bleras as zoppa aint in davopigna per nun avoir da dir a chi chi dan il pangrond, perche ils creschüts sun tant buondrius quel di.

Quellas grondas invezza van a spass per cumün suot, a bratschas, adüna var trais o quatter insembel, riond e fond sventular las schoccas. I nu dischan ad ingün a chi chi daran il pangrond; sar barba Jon ha provà üna buna pezza cun Aitina:

«Ö schi di, ma buna, eu nu di oura cun ingün! be aint per ün' uraglia!»

«Hihi! spetta fin las tschinch, lura vezzarast!»

«Ah, tü canaglia bain», disch sün quai barba Jon e t'illa tschüffa ün pain pel misun, «quai sarà teis marus cha tü nu voust dir, che, furbazza?»

Las mattatschas as volvan, rian e passan vi da la giassa.

«Insomma», disch Jon da per el guardond davo, «cha vos far, quai callas junfrettas ischea, quai ha fingià in got muos-chas». — Lura da'l dal cheu, struscha ils mustaps e ria.

Giò da Tanterdossa as doda fingià güblöz. Quai es la puobanaglia da prüma e seguonda classa chi ha dat l'attach. Id es in tuot üna vainchina da moppalets chi cuorran da chà in chà pro las mattas. La cua fan Andrea e Duri chi tiran ün schnat schlittrun cul sach dals pangronds.

Mincha jada chi rivan pro la chasa dad üna matta, schi vaina quiet. I fan ün rinch intuorn l'avantporta e lura cumainz' na a clomar:

«Nesina! Nesina! pangrond, pangroond!»

Lura tasch'na chamön per ün momaint, fin chi's riva il portel e Nesina cumpara cul pangrond suot bratsch.

«A mai! a mai!» sbrajan tuots e cuorran via. Mo ella tegna il pangrond davo la rain e nu lascha tour.

«A mai, a mai!» sbraj'na amo adüna cun boccas sco buodèrs, «a mai! dà a mai!»

Finalmaing doz'la sü il bratsch cul pangrond, as fa strada tanter oura la rotscha e t'il dà a Notin chi daiva da mans e da peis e nu gniva da's far inavant. El es be dalets, disch grazcha ün pêr jadas e metta il pangrond aint il sach.

Uossa tuot la brajada güvla; ün pêr cuorran fingià ouravant giò pro Annina chi cucca our per üna sfessa da la porta:

«I vegnan! i vegnan! mamma i vegnan! ingio es il pangrond? lessa dar a Jonin o a Cla?»

«Mo, schi dà a Cla; quai es ün pa paraint, sa nona d'eira üna cusdrina da duonnanda Baua.»

Paca pezza davo tuot la brajada schlisoula giò da Craista a la carriera! Duri ed Andrea sun be schaschins cul sach; el nu vould star salda sülla schlittra, ils pangronds stiran cura dad üna vart giò e cura da tschella.

Our da Porta cuorra fingià la rotscha, alchüns spettan aint il piertan da Barbla. Be pover Tumaschin es restà inavo. El cuorra tuot quai ch'el po cun sas chomminas tortas; mo mincha momaint s'inchambuorra'l aint illa corda da la schlittra e va culs checals amunt, sta però sü subit e cuorra inavant, tuot our d'flà. Eir el less tschüffer ün pangrond, eir el less avair üna marusa per ir culla schlittra la saira, ed el festina, va darcheu in butatschas, stà sü, cuorra e dà zoffels e spüfs cha las sbavas siglian be a panderlung.

Da cour' aint vegnan ils puobs da la scoula d'immez. Cun passar dasperavia fana schnöss dals pitschens chi cuorran. Els nu cuorran natüralmaing, «quai füss da rier, mats da quinta e sesavla classa chi cuorran pro las mattas!»

I's ferman süllas avantportas sainza viera e güvlöz. La matta vain oura, cloma ün nom; quel tal va via, tuot quiet, disch üna jada grazcha e meetta il pangrond aint il sach, cun seriusità. Il plü da tuot cha ün o tschel disch a la matta amo üna jada a las quantas chi'd es da gnir a marena e t'illa fa attenta da nun invli-

dar la tazza. Lura tuot chi's metta darcheu in viadi, la schlittra cul sach aint immez per cha quels gronds nu t'il ingolan; perche i sun be là via: Peder, Chasper, Men e cumpagnia. Els, chi sun «da la reala» — quai nu voul dir be pac — ston be rier, vezzond co chi passan daspera via cun ögliada disfiduossa, tuots intuorn il sach:

«Che, vaivat vossas marusas aint il sach?» spredscha Peder, «cha vo traplignaivat intuorn sco tants margnacs!»

«Fain finta da tour ils pangronds!» propuona Men, «e lura guardai co chi mütschan!»

«Ah, lascha be stara, uschigliö ün pêr da quists rambots cumainzan subit e schgniclar e lura daja istorgias!»

Intanta tschels s'han fats our da la puolvra:

«Cun da quella narramainta nun esa da far stincals, quels grobulans nu fessan cas per ingolar sach e tuot», disch Dumeng.

«I vessan be da provar!» respuondan tschels culs puogns aint in glioffa.

Our dal piertan da duonna Maria savura da cacau. Oramai cha seis Men va l'ultim on a scoula schi s'ha'la lubida da laschar far pro ella la marena, tantplü cha quels da la reala soulan as deportar discretamaing, sainza sponder cacau e far pastrügls süllas maisas. Ella ha miss sü il scussal alb, hoz ed ha trat aint las s-charpas d'indumengias. A tuottavia schi vess da capitar eir il sar magister a la marena, schi esa da verer chi saja ün pa net. Ella tendscha ün sdratsch giò d'curuna e va aint in stüva per terdscher amo üna jada las maisas e'ls bancs. Perfin a l'ura d'paraid ed a la s-chaffa dà'la üna spuolvrädina e guarda bainin chi nu saja tailas d'arogn sü aint ils chantuns da la curaja d'stüva. Tuornada our in chädafö dà'la man la paluotta da lain per masdar il cacau chi s-chüma fingià aint ill' avna gronda. Tras la vapur savurusa chi munta e fa il vout as vezza minchatant a girar intuorn il bratsch cul puogn grassottel chi tegna il monch. Minchatant as ferma'l e duonna Maria insaja schi'd es aint zücher avuonda.

«Ün vaira cacau, quist! quels pon bain esser cuntaints, da quist nu baiv'na minchadi! mo i's sto eir savair far!» ed ella as sgoba, mett' aint amo ün pêr fessels e sdvula il fö cha las sbrinzas siglian. Sün maisa esa pront diversas planas ed ün clap curtèun per tagliar ils pangronds.

«Chi sa schi nu vegnan bod, la cumpagnia bella?»

Ella dà ün tschüt süll' ura da chadafö:

«Las tschinch e mezza! a las ses hana dit chi sajan qua, ed a las ses punct Maria ha pront il cacau, e che cacau!»

Sün quai lascha ella giò il piz dal scussal, piglia la paluotta suot bratsch, pozza ils puognins grassottels süls flancs e va oura sün porta:

«Uei, Burtel! nun hast vis als mats gronds?»

«Schi, chara leua, i nun es lönch chi passaivan sü da Dualatsch.»

Men tira la schlittra cul sach:

«Be amo duas!» cloma'l vers tschels, «be amo Mazzina ed Aita!»

La vuschuna bassa da Peder:

«Quai vaglia per tai Chasper, at fa pront!» ed el pensa: be cha Aita dess a mai!

Chasper e Peder sun ils unics chi nun han amo tschüf ingüns pangronds.

«Quai darà ün per ün!» manaja Jachen.

Peder ha calculà cha per survgnir il pangrond dad Aita füssa il meglder schi's gess il prüm pro Mazzina, ed el dschess culs oters: Chasper nun ha amo üngün!

Eir Chasper ha ponderà la chosa ed es eir da quell' idea, mo seis calcul es ün pa different. Avant ün zich ha'l dumperà a Men:

«Nu voust laschar a mai ün pa la schlittra?» pensond cha cun quella s-chüsa pudess el rivar sü ün pa plü tard, e cha Mazzina vess lura fingià dat il pangrond a Peder ed el vess plüchöntscht vistas da survgnir quel dad Aita.

Dit e fat, ils mats sun fingià avant porta ch'el es amo ün toc aval, be sulet.

Mazzina vain oura cul pangrond e guarda intuorn:

«Ha'l fingià tschüf ün pangrond, Chasper?»

«Na, na!» festina Peder be dalets, «na na! Chasper nun ha amo ingün!» e lura cloma'l giò per via:

«Chasper, ve svelt cha Mazzina at vout dar il pangrond, eu at vaiva dit: fa pront. Vezzast uossa!»

«I nu güda plü nüglia, 'la va tort!» pensa Chasper cun gnir amunt — dir cha Peder nun haja neir ingün nu possa plü oramai,

quai füss tant co refüsà il pangrond, nu vain damara gnanca in dumonda; al diavel il pluffer! tamberl ch'eu sun stat! — mo cur ch'el riva sül chant e va via per tour in cunsegn, nu's lascha'l inaccordscher nügliä ed ingrazcha amiaivelmaing.

El piglia il pangrond sco sch'el t'il pigliess giò da la curuna da chaminada e t'il lascha sglischar aint il sach:

«Adieu sömmis, tuot per nügliä! Aitina darà a Peder, tant co sgür, ed eu sto ir culla schlittra cun Mazzina; o tü üsanza dal malom!»

Peder sfruscha il mans e dà a Chasper ün splat giò pella spadla:

«Brav, pruoder! uossa hast eir tü ün pangrond, ah, eu n'ha bain savü!»

Nun haja adüna dit, cha Mazzina haja büttà ün ögl sün Chasper?» as volva'l vers tschels, «e nos Chasperin, ai, ai ai! eu nu sa, mo eu craj ch'el haja tut jent avuonda! el nu fa be nügliä verer, ha la la, chans müts mordan strusch! Guarda be pro, meis Chasper, quella es üna chazra matta, tegn'la adaquint quista saira! sün mai be nu guardarai, a mai esa precis istess da nun avair ingün pangrond.»

«Mo id es amo Aita!» festina Men da t'il far attent.

«Ah, schi schi, hai hai», fa Peder da stut, «natüralmaing, eu vaiva bod invlidà, schi schi, amo Aita; moo ha, quai nun es dit ch'ella detta a mai.»

Sün quai svanischa'l davo la chantunada via, guarda intuorn ch'ingün nu vezza, fua aint illa glioffa dadaint e vain oura — cun ün schnat pettan. Sülla marüschiä chi nu voul star inandret spletra el ün zich spadüscha. Lura fa'l giò il culer dal caput, controlla chi nu pendan cordas our da glioffa, fa aint amo il büttel da la chamischa ed in trais sigls ha'l tschüf oura a seis cumpogns:

«Nus staran far prescha! id es amo tschinch da las ses, gnit svelt!»

El va ouravant, sgür sco alch.

«I's sto savair co chi'd es da far», rian seis ögls, pover Chasper, quista jada tira'l la cuorta.

Ueilà, gnivat bod!

Men! lascha trar a Chasper ün pa la schlittra!

El piglia üna storta dindetta, fa trais pass sü dal chant e cloma aint da porta:

«Aitinaa! pangronds!»

Lura as retira'l ün paet.

Intant sun rivats eir tschels. Chasper ha fadia da zoppantar si' agitaziun. El fa finta dad esser infatschendà cul sach.

Per esser sgür dal tuot pudessa dir ch'eu nun haja amo ingün pangrond, ponderescha Peder, mo quai nu va tant bain, inchün oter stess dir; mo chi? forsa Jachen. —

Sco scha nüglia nu füss as fa'l davo via, piglia a Jachen per üna mongia e scutta:

«Tü, taidla! nu pudessast...»

Inaquella as riva il portel!

Peder dà ün sigl, mo piglia subit darcheu curaschi, fa duos pass inavant e's metta in parada, culs polschs dadaint la tschinta giò, guardond in fatscha ad Aitina.

Chasper sta là sülla schlittra, sco sün spinas, nu sa ingio ir culs mans e nu das-cha verer via. Ingün nu fa pled.

Aitina ria e t'ils guarda, ün davo tschel, sco sch'ella vess pür da stübgjar.

Davo ella il portel sgrizcha, as serra planin, sgrizcha darcheu e's cludischa aint il charnatsch: tric!

Posa.

«Chasper, vè!»

Posa.

El doza il cheu.

Las uraglias sclingian. Ha'l dudi inandret? Chasper, ve? o be pensà: Chasper vè!

Mo i sto l'istess esser vaira, sà cha tuots guardan aint per el!

Cun tour il pangrond our da man trembla'l ün zichin, e bod vess el invlidà da dir grazcha.

Davo ch'ella es passad' inaint disch Peder vers tschels:

«Quai d'eira da preverer!

Eu m'allegr fingià per ir cul bob!»

Durant la marena s'indreschischa duonna Maria da chi chi han tschüf il pangrond:

«Mo guardai guardai, quel Chasper! üna marusa per vart quist on; perfin duas lura! quai es bod massa.»

Aita e Mazzina mettan sü cacau a Chasper e rian.

Peder là via aint il chantun quinta sü sfüfflas a Mengina ed a Barbla chi nu vegnan bod gnanca pro da mangiar. Perfin Duri chi mai nu fa pled uschigliö es hoz be leua. Menin vain aint da chadafö cun s-changleradas da zuondas d'pangrond chi sun in ün hui davent.

«Tuots sun cuntaints ed han bun appetich», disch duonna Maria al magister chi cumpara sün üsch, «ch'el piglia plazza, sar magister, eu n'ha pront per el üna tazza cun uraglias, scha quai es dret.» —

El vain retschevü cun güvels e cloms: «Juhui! il magister vain eir! uossa chantaina! sar magister, uossa chantaina!»

Davo chantà duas chanzuns quinta il magister amo ün pèr aventüras dal temp cur ch'el giaiva amo a scoula, quai chi plascha tuot ourdvalt (eir scha da las baschattas nu fa'l gnanca manzun) davo mangià giavüscha'l amo a tuot la cumpagnia üna bella saira, dschond cha «ulteriuramaing» sapch'na che ch'el haja dit, e passa our in piertan, accumpagnà dal güvlöz da seisolars.

Tuots chi san che cha quai vuol dir «ulteriuramaing»: da nu fümär e dad esser a chasa a las desch e mezza!

Id es üna saira fraida hoz. Ün sibel mordaint zoffla giò da la Stradella, alvainta la puolvrina sütta da la naiv e t'illa fa ballar intuorn in stortigls indiavlats chi's balchan pür ün toc aval suot la via, là giò aint illa frus-chaglia. Cur cha la glüna s'da fadia da tschessantar las tschierinas fügativas schi para be tants föins chi creschan our da l'argient viv e sglischan e's stumplan in tanta malura. Giò dals frus-chers sgolan qua e là, sco föglias d'utuon, pitschens cristals da naiv, as plachan sülla via e briclan aint il cler glüna sco tantas stailinas.

Peder ha fat sü il cularin dal caput e trat giò la chapütscha sur ögls ed uraglias. El es restà inavo pro la storta gronda, el e seis bob. Las s-charpas sun düras dschetas e sgrizchan sülla naiv. Uossa as ferma'l, tir'oura las manetschas e sfruscha ils mans chi sun marvs dal fraid. Il flà chi sorta da la bocca fuorma tschierinas irregularas cur ch'el disch:

«I sun passats sü! Sulet! Quista t'illa squintaivat, meis chars; ingün pangrond, va bain, va fich bain! mo Peder nun es uschè pluffer sco quai ch'el para!» El dà man la corda e traversa la via:

«Scha quia chi vegnan sur oura sans e salvs, schi hoz po be il diavel avair ün pled in chapitel!» disch el e metta il bob per travers.

«Quai'm darà üna burlada! hai!»

Cun quai as retira'l ün pa da la vart, clocca la bratscha e spetta, e spetta . . .

Nossa cumpagnia passa intant chantond sü da la via, duos lingiadas a bratschas. Men vess bainschi cumprà cigarettas, mo id es tant cler quista saira, e'l magister ha da tuottas sorts astuzias, i mai nu's po savair!

Chasper ha a Mazzina ed Aita üna per vart. I discuorran da la scoula, dals magisters, dal Bös-chin e da Büman, tuot da chosas zuond lungurusas, para a Chasper.

Ha, sch'el füss sulet cun Aita! lura bain! lura quintess el tuot quai ch'el ha pensà tsel di chi naivaiva our dadour fanestra, el dschess che ch'el less tuot far per ella, o, e pudess esser daspera, be els duos aint illa saira deserta ed ingün' orma nu dudiss. Els nu gessan a bratschas, na na, els tockessan man, ah, a pudair tocker man! Cun quista cumpagnia intuorn — gnanca da pensar; Mazzina less subit eir tocker man e tselts riessan.

Aita t'il guarda da la vart, ella less faquint dir alch, mo nu's rischa e schmacha be ün zichin il bratsch, apaina da s'inaccordscher. Quai passa a Chasper sco üna sajetta tras e tras, e las uraglias sclingian darcheu:

«Chasper, vè, Chasper, vè!» el t'illa vezza sün porta, il pangrond aint in man e las tarschoulas giò sur il pet e nan sur ils mans.

Schi's tscherchess alch s-chüsa per restar inavo? almain be per dir ch'el haja gnü jent il pangrond dad ella, almain be ch'ella sapcha. Forsa far finta da stair far aint üna curaja? Mo lura che fess Mazzina? e tselts, garanti chi's fermessan. Quai es sco strià! Mo co füss quai sch'ell gniss planin inavo cul bratsch, dumperess sch'ella ha fraid: per tocker seis man. Mo cun aint manetschas nun ha quai bler sen, e plünavant tuots chi savessan perche ch'el fa quai. Forsa casü, cun ir sülla schlittra!

Süsom la stradella la bratschad' as sparpaglia e minchün piglia la marusa da pangrond sülla schlittra. Chasper tir' oura las manetschas e fa finta da's s-chodar ils mans.

«Hast fraid?» dumpera Aitina.

«Schi schi, ün fraid infam, e tü, lascha verer.»

«Eu bricha!»

Uossa cun lair tocker man esa fini, pensa Chasper tuot trist ed abattü.

Darcheu il vent fraid chi boffa sü da la val: rsssss... Las aschinas da la schlittra glüschan!

«Scha tü vast landervia culla leua at duna tschinch francs!» disch Jachen.

Gnanca culs mans nu's das-cha tocker, la pel restess landervia be muors, s'impaisa Chasper e's metta davantvart sül schlitun. Aita e Mazzina as tschaintan davo el:

«Dai Chasper, masina bain!»

«Tegna't vi da mai in cas», disch el inavo ad Aita e pensa landervia che chi's pudess far per ch'ella vess temma e'l tschüffess intuorn, o, el gess jent üna srancunada sur la via giò per quella paja.

Mo ella tegna vi da la schlittra, ferm e bain.

Sch'el pozzess ün païn inavo vers ella? Sentir il pet cunter sia rain, be ün momaintin. Mo id es massa fraid ed i'l vegnan ad imaint darcheu las aschinas da la schlittra ingio chi's resta tachà e chi vain davo il sang. —

Men dà ün stumpel. Hui! co chi tschübla uossa dasper las uraglias via!

«Tgnai sü ils peis e laschai masinar a...»

Mo'l vent fraid tschunca seis pled, la schlittra squassa, pösts e lattas, muottins e frus-chers sgolan dasperavia, adüna plü svelt, adüna plü svelt, davo las stortas via cha quai da be üna spuolvrada davo sü!

Fingia bod giò pro la storta gronda!

Qua! che es quai? alch nair a mezza via! Chasper tegna giò ils peis, schmacha cun tuotta forza culs tachs chi sgrafflan aint il glatsch cha las chommas tremblan. Aita t'il tschüffa dindet intuorn la vita, el perda la forza e's bütt' inavo. Quai nair aint illa via vain dindet plü daspera, vain adüna plü grond, vain cler! uossa grondun, schmasürabel!! sriblas brünas, alch sco ün' assa! Ün sbraj agüz va tras la saira, subit davo ün sfrach sech: trrrac!! — lura darcheu sriblas, sriblas e stailinas da tuottas culurs, plü dalöntschi e plü dalöntschi; alch suord: vuh! — e tuot es fini.

Il bob es in tanta tocs. La schlittra daspera es intera, mo ingün lasura; ella sglischa planin inavo, la corda vain suot aint e t'illa ferma.

Peder sta là e guarda, e guarda . . .

«Be chi nu's hajan fats mal, be nügla quai, tuot tschai m'es l'istess.»

El fa ün pêr pass via vers la costa e guarda giò aint il s-chür, ingio chi's mouva alch barlun nair aint illa naiv.

Cul cheu avant s'hana plachats. Mazzina es sgolada sur tuots duos oura giò aint il frus-cher. Ella crida. Chasper ha tut ad Aita sün bratsch e's starschina sü da la costa. Peder va giò a güdar, sainza far pled. Intant sun rivats eir tschels. Duos mats piglian a Mazzina ün per vart e la güdan fin sülla via. Chasper struscha ün schnuogl ed Aita va ün pa zoppa.

«As vaivat fat mal?» dumpera Peder e cuorra pro ün e pro tschel. Lascha verer teis schnuogl, Chasper!»

«Mo co diavel laschast il bob a mezza via? scha tü savaivast cha nus gnissan?» dumpera Jachen.

«Quel ha bain fat aposta, quel grobatsch, eu di bain cul magister», crida Mazzina e terdscha las larmas culla manetscha.

Peder dà dals mans:

«Eu as di ch'eu nu sa co schmaladischun cha quai po esser i! eu laiva traversar la via, il bob tschüff' aint in qualche frain davovart, eu stir e stir, e lura nu pudaiva eir nügla savair, davo la storta nun haja vis a gnir ed ingün nun ha clamà ourvia! E plünavant nu savessa propa bricha co . . .»

«Tuot in uorden», disch Chasper e t'il guarda, «tuot in uorden!»

«In principal es ch'ingün nu s'ha fat mal», manaja Bärbla. «Uossa giaina amo a baiver il caffè; la mamma da Men ha dit cha ell'ans fetscha amo üna tazza da quel chod per las desch ed ün quart.»

Peder cleja insembel ils tocs dal bob, e la cumpagnia va planet daquaigiò. In paca pezza la buna glüna es tuornada. Perfin Mazzina cumainza darcheu a rier. Be Chasper ed Aita restan müts.

Davo bavü il caffè disch ella cun ir vers chasa:

«Mo fat ha'l aposta, Peder!»

«Eu sa», respuonda Chasper.

«Nu farai dispitta perquai», rouva Aitina e t'il piglia pels mans — nun? impromettast da nu far dispitta?»

«Eu impromet», disch el suot vusch, «perquai cha tü est, e perquai cha . . .» — el sbassa il cheu.

«Nu dir inavant», scutta ella, e lura apaina chi's doda, «nu dir!!» schmacha amo üna jada ils mans, ria ed es davent.

Las glüms süllas chantunadas büttan rinchuns giò sülla via, sco flachs da tschaira ün aint in tschel. Las s-charpas da Chasper sgrizchan sülla naiv, sgrizchan. E la binderina sü'l tet da la baselgia chantina aint il vent. I's doda a cloccar üna porta, lura tuot es quiet.

Be la not chi schuschura dalöntschi e las chasas chi dorman.